७. रोहिणी

प्रस्तावना

रोहिणीचा जन्म एका समृद्ध ब्राह्मण कुटुंबात झाला. ती ब्राह्मण धर्म व ब्राह्मण संस्काराने त्रस्त होती. वेद, उपनिषद तसेच इतर ग्रंथाबद्दल तिला कोणतीही आस्था नव्हती. तथागत बुद्धाचा उपदेश ऐकून तिच्या मनात धम्म व भिक्खू संघाप्रति श्रद्‌धा निर्माण झाली. ती भिक्खू संघाचा अतिशय आदर करत होती.

एके दिवशी ती आपल्या वडिलांसोबत चर्चा करत असतांना तिला भिक्खू का प्रिय आहेत हे ती आपल्या वडिलांना समजावून सांगते. रोहिणी व तिचे वडील या दोघांचा संवाद या कवितेत विशद केला आहे.

तसेच त्याकाळी सुद्धा लोककल्याणासाठी लोकशाही तत्त्व प्रबळ असून स्त्रियांना देखील अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य होते हे यावरून दिसून येते.

'समणा' भोति मं विपस्सि, समणा' ति पटिबुज्झसि ।
समणानमेव कित्तेसि, समणी नून भविस्ससि ।।१।।

विपुलं अन्नंच पानंच, समणानं पवेच्चसि ।
रोहिणी दानि पुच्छामि, केन ते समणा पिया? ।।२।।

अकम्मकामा अलसा, परदत्तूपजीविनो ।
आसंसुका सादुकामा, केन ते समणा पिया ।।३।।

चिरस्सं वत मं तात, समणान परिपुच्छसि ।
तेसं ते कित्तयिस्सामि, पञ्ञासीलपरक्कमं ।।४।।

कम्मकामा अनलसा, कम्मसेट्ठस्स कारका।
रागं दोसं पजहन्ति, तेन मे समणा पिया ।।५।।

कायकम्मं सुचि नेसं, वचीकम्मं च तादिसं।
मनोकम्मं सुचि नेसं, तेन मे समणा पिया ।।६।।

विमला सङ्खमुत्ता व, सुद्धा सन्तरबाहिरा ।
पुण्णा सुक्कानं धम्मानं, तेन मे समणा पिया ।।७।।

बहुस्सुता धम्मधरा, अरिया धम्मजीविनो ।
अत्थं धम्मं च देसेन्ति, तेन मे समणा पिया ।।८।।

दुरङ्गमा सतिमन्तो, मन्तभाणी अनुद्धता ।
दुक्खस्सन्तं पजानन्ति, तेन मे समणा पिया ।।९।।

यम्हा गामा पक्कमन्ति, न विलोकेन्ति किञ्चन।
अनपेक्खा' व गच्छन्ति, तेन मे समणा पिया ।।१०।।

न ते हिरञ्ञं गण्हन्ति, न सुवण्णं न रूपियं ।
पच्चुप्पन्नेन यापेन्ति, तेन मे समणा पिया ।।११।।

नानाकुला पब्बाजिता, नानाजनपदेहि च ।
अञ्ञमञ्ञं पियायन्ति, तेन मे समणा पिया ।।१२।।

अत्थाय वत नो भोति, कुले जातासि रोहिणी ।
सद्धा बुद्धे च धम्मक च, सङ्घे च तिब्बगारवा ।।१३।।

तुवं हेतं पजानासि, पुञ्ञक्खेत्तं अनुत्तरं ।
अहं पि एते समणा, पटिगण्हन्ति दक्खिणं ।।१४।।

उपेहि सरणं बुद्धं, धम्मं सङ्घं च तादिनं ।
समादियाहि सीलानि, तं ते अत्थाय हेही' ति ।।१५।।

(थेरीगाथा, खुद्दकनिकाय)

शब्दार्थ

कित्त (स्त्री.)– किर्ती
पुच्छामि (क्रि.) – विचारतो
समणा (नपुं.)– श्रमण
आसंसुका (वि.)– हावरट, लोभी, हावरा
सुचि (वि.)– शुद्ध, पवित्र
अत्थं (पु.)– फायदा
अनपेक्खा (वि.) – अपेक्षारहित
हिरञ्ञं (ना.)– सोनेनाणे, हिरे
विपुलं (वि.)– भरपूर, पुष्कळ
केन (क्रि.वि.)– का
अलसा (वि.) – आळशी
पजहन्ति (क्रि.)– जाणतात
बहुस्सुता (वि.)– बहुश्रुत
सतिमन्तो (वि.)– स्मृतिवान
अञ्ञमञ्ञ (वि.) – एकमेकांसोबत
पुञ्ञक्खेत्तं (वि.)– पुण्यक्षेत्र

स्वाध्याय

१. एका वाक्यात उत्तरे लिहा.

१) रोहिणी आपल्या वडिलांस झोपेतून उठवून काय म्हणते?
२) रोहिणीला तिच्या वडिलांनी काय विचारले?
३) भिक्खूचे कोणते कर्म शुद्ध आहेत?
४) भिक्खू अंतर्बाह्य कशाप्रमाणे शुद्ध आहे?
५) भिक्खू परस्परांशी कसे वागतात?
६) भिक्खू कोणत्या काळात रममाण असतात?

२. खालील वाक्यांचे सत्य / असत्य लिहा.

१) समणी नुन भविस्ससि ।
२) रोहिणी दानि पुच्छामि केन ते समणा अपिया।
३) रागं दोसं पजहन्ति, तेन मे समणा पिया।
४) यम्हा गामा पक्कमन्ति, विलोकेन्ति किञ्चन।
५) समादियाहि सीलानि, तं ते अत्थाय होहीं' ति ।

३. खालील प्रश्नांची सूचनेनुसार कृती करून उत्तरे लिहा.

१) अकम्मकामा.......... परदत्तूपजीविनो । (अलसा/सतिं) यापैकी योग्य पर्याय निवडून वाक्य पूर्ण करा.
२) तेन मे .... पिया । (समणा/बाह्मणा) यापैकी योग्य पर्याय निवडून वाक्य पूर्ण करा.
३) बहुस्सुता धम्मधरा ....धम्मजीविनो। (अनरिय/अरिया) यापैकी योग्य पर्याय निवडून वाक्य पूर्ण करा.
४) सतिमन्तो (माध्यम भाषेत अर्थ लिहा)
५) सुवण्णं (माध्यम भाषेत अर्थ लिहा)

६) अनुत्तरं (माध्यम भाषेत अर्थ लिहा)

७) चिरस्सं (संधी विग्रह करा)

८) अनुत्तरं (संधी विग्रह करा)

४. **जाळरेखाचित्र पूर्ण करा.**

१)

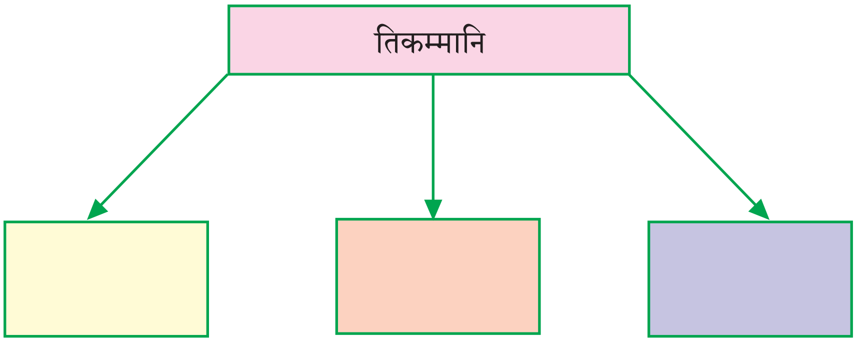

२)

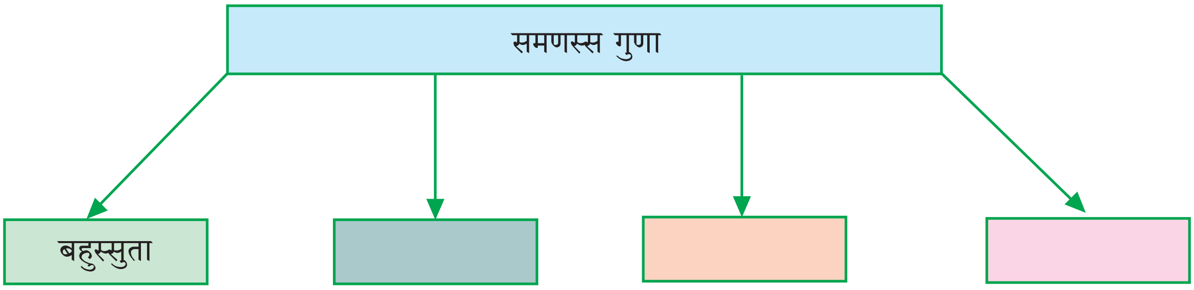

३)

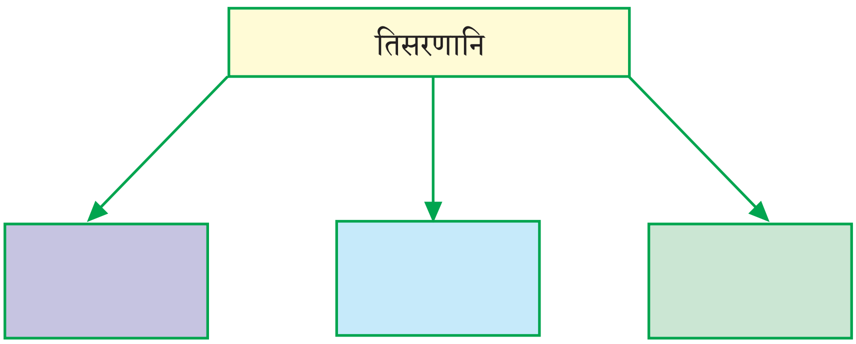

५. **दीर्घोत्तरी प्रश्न.**

रोहिणीला भिक्खू / श्रमण का प्रिय आहे ते लिहा?

☆☆☆